

Budoucnost umělé inteligence: mezi regulací a inovací

Marie Kohoutová*

Abstrakt: Umělá inteligence (AI) je dnes neodmyslitelnou součástí každodenního života, s aplikacemi v oblasti počítačových her, překladů z cizích jazyků, autonomních vozidel a rozpoznávání obrazu. Tento článek se zaměřuje na specifika regulace AI, analyzuje úspěšné a neúspěšné regulace v podobných oblastech a přináší přehled nejdůležitějších legislativních iniciativ. Zvláštní pozornost je věnována aktuálnímu aktu o AI Evropské unie, Exekutivnímu příkazu o AI prezidenta USA a Úmluvě o AI Rady Evropy. Cílem je identifikovat klíčové oblasti vyžadující ochranu a diskutovat podobnosti s úspěšnými regulacemi v jiných oblastech.

Klíčová slova: umělá inteligence (AI), regulace, lidská práva, technologie

Úvod

Umělá inteligence (AI) se již stala významnou součástí každodenního života po celém světě. To je patrné z její aplikace v oblastech, jako je hraní logických her, překlad cizích jazyků, samořídící automobily a rozpoznávání obrazu (*image recognition*). Očekává se, že se její vliv rozšíří do všech sfér, kde jako lidé pracujeme a žijeme. S tím přicházejí i obavy z rizik spojených s využíváním AI, kterými je možné porušování základních lidských práv, jako jsou právo na soukromí a právo nebýt diskriminován. Zvýšená viditelnost problémů této technologie vede ke stále hlasitějším výzvám, aby se zákonodárci zaměřili na zajištění vhodné regulace.¹ To přimělo řadu států a regionů k zahájení snah o definování etických a právních zásad pro tvorbu a následné používání AI v konkrétních oblastech. Bohužel právě množství navrhovaných zásad pro většinu oblastí zvláště v konečném důsledku vyvolává zmatek a zahlcuje odbornou diskuzi.

Tento článek nejprve rozebere specifika regulace AI oproti jiným předmětům regulace, připomene úspěšné a neúspěšné právní úpravy v podobných oblastech, rozebere nejdůležitější aktuálně probíhající legislativní iniciativy a dále shrne základní aspekty, na jejichž nutnosti právní úpravy se tyto iniciativy vzájemně shodnou. V závěru bude shrnuto, které určité oblasti vyžadují ochranu ve všech regulatorních iniciativách a jak se některé z těchto iniciativ podobají jiným úspěšným regulacím ve srovnatelných oblastech, včetně odůvodnění těchto paralel.

Pro analýzu probíhajících regulatorních iniciativ byly zvoleny ty aktuálně nejvíce probírané a s potenciálem největšího vlivu na rozvoj AI. Jedná se konkrétně o Akt o umělé inteligenci z dílny Evropské unie, který se naší geopolitické polohy týká nejvíce a zároveň má ambici zopakovat regulatorní úspěch v podobě GDPR, který spočíval v podstatě celosvětovém vlivu nařízení. Dále Exekutivní příkaz o AI od prezidenta USA, který je jako

* Mgr. Ing. Marie Kohoutová, interní doktorandka, katedra právních dovedností Právnické fakulty Univerzity Karlovy. E-mail: marie.kohoutova@prf.cuni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9104-3478>. Tento příspěvek vznikl na Univerzitě Karlově v rámci projektu *Specifického vysokoškolského výzkumu 2023-260 619*. Za cenné a podnětné připomínky, které významně zlepšily tento text, autorka děkuje všem kolegyním a kolegům z tohoto projektu.

¹ WEAWER, John Frank. *Regulation of artificial intelligence in the United States. Research Handbook on the Law of Artificial Intelligence*. Edward Elgar Publishing, 2018, s. 155–212.

jediný z analyzovaných regulací pouze národním dokumentem, a nakonec Úmluva o umělé inteligenci, lidských právech, demokracii a právním státě vytvořená Radou Evropy. Poslední dokument je výhradně mezinárodní smlouvou se všemi svými specifiky.

1. Specifika regulace AI

Problémů, kterým normotvůrci při návrzích úspěšné regulace AI čelí, je hned několik. Zprvče AI není odvětví průmyslu nebo jediný produkt, ale jedná se o nástroj umožňující rozvoj průmyslových odvětví a nejrůznějších aspektů lidského života.² Zároveň je AI v současné době prakticky všudypřítomná.³ A konečně se jedná o neustále se vyvíjející oblast inovace, regulace AI tedy musí částečně předvídat a pokrývat její další vývoj.

Myšlenka, že inteligenci lze automatizovat, má prastaré kořeny. Zmínky o strojích, které nemyslí jako lidé, se objevují už v Homérově *Iliadě* a Thomas Hobbes v *Leviathanovi* jasně řekl, že lidské myšlení není nic víc než aritmetický výpočet.⁴ První mechanické stroje schopné nahradit lidskou práci při výrobních procesech se objevily na počátku 19. století během průmyslové revoluce. Tento vývoj pokračoval a zrychlil se v průběhu 20. století s příchodem elektromechanických a elektronických systémů, které umožnily automatizaci složitějších úloh v průmyslu a dalších odvětvích. Tato automatizace se od AI lišila schopností učit se a zlepšovat své schopnosti. Zatímco automatizace zahrnovala předem naprogramované činnosti bez schopnosti adaptace, současná AI využívá techniky strojového učení, aby se mohla zdokonalovat na základě zkušeností.⁵

AI se spoléhá na stále větší výpočetní výkon a kapacitu pro ukládání dat, což jí umožňuje zpracovávat obrovské množství informací. Servery a paměťová média v počítačových sítích pak zajišťují, aby data mohla být rychle ukládána a zpřístupňována. S flexibilitou a úsporami nákladů na ukládání obrovského množství dat pomáhá tzv. *cloud computing*, tedy možnost využívat vzdálená úložiště. To usnadňuje vývoj a nasazení AI technologií na globální úrovni. Je však důležité si uvědomit, že s rostoucím využíváním AI se také výrazně zvyšuje její energetická náročnost. Ta v současné době užívá energie podobně jako malá země a podle odborníků se v následujících letech může až zdvojnásobit.⁶

S rostoucím využíváním a složitostí AI technologií se objevují obavy z jejich potenciálních rizik. Pro někoho může AI představovat hrozbu, a to nejen kvůli její energetické náročnosti, ale také kvůli možným bezpečnostním a etickým problémům. Mezi konkrétní hrozby se nejčastěji řadí možnost zneužití AI k šíření dezinformací, narušení soukromí jednotlivců a zvýšené riziko kybernetických útoků. Dále je zde riziko diskriminace a nespravedlnosti způsobené algoritmickou předpojatostí, což může mít negativní dopad na rozhodování v oblastech, jako jsou zaměstnanost, zdravotnictví a trestní spravedlnost.⁷

² KISSINGER, Henry. *The age of AI and our human future*. New York: Little Brown & Company, 2021, s. 4.

³ SOUSA ANTUNES, Henrique et al. *Multidisciplinary Perspectives on Artificial Intelligence and the Law*. Springer, Cham, 2024, s. 441–450.

⁴ HOBBS, Thomas. 1651. *Leviathan: or, the matter, form, and power of a commonwealth ecclesiastical and civil*. Manchester and New York: G. Routledge and Sons.

⁵ NOBLE, David. *Forces of production: A social history of industrial automation*. Routledge, 2017.

⁶ AI already uses as much energy as a small country. It's only the beginning. In: *Vox.cz* [online]. [cit. 2024-06-02]. Dostupné z: <https://www.vox.com/climate/2024/3/28/24111721/ai-uses-a-lot-of-energy-experts-expect-it-to-double-in-just-a-few-years>.

⁷ ANDERLJUNG, Markus et al. *Frontier AI regulation: Managing emerging risks to public safety*. ArXiv preprint arXiv: 2307.03718. 2023.

Na druhou stranu existují názory, že současná AI není dostatečně výkonná k tomu, aby představovala bezprostřední hrozbu. Výpočetní limity, na které AI naráží, brání jejímu výraznému zlepšení bez enormního zvýšení výpočetního výkonu a nákladů. Navíc, současné modely hlubokého učení dosahují svých ekonomických a energetických limitů, což omezuje jejich schopnost dalšího významného rozvoje.⁸ Představitel OpenAI Sam Altman například zdůrazňuje, že nedostatek výpočetní kapacity je klíčovým faktorem při rozhodování o budoucím vývoji a nasazení AI technologií.⁹

Pojem AI byl nicméně až do relativně nedávné doby tématem zejména výzkumníků v oblasti informačních technologií nebo nadšenců do technologií. Do povědomí široké veřejnosti se však dostala až s příchodem generativní AI v podobě ChatGPT od společnosti OpenAI, který ve formě přístupné běžnému uživateli dokázal generovat obrázky nebo texty často těžko rozeznatelné od těch tvořených lidmi. To, že bude tato technologie zasahovat do nejrůznějších oblastí společenského života, bylo jasné od chvíle, kdy ChatGPT překonal za dva měsíce od spuštění hranici nejrychleji zaregistrovaných 100 milionu uživatelů, což je často nedostižná meta jiných nově vznikajících aplikací.¹⁰ V roce 2023 dokonce model GPT-4 od OpenAI úspěšně složil americké advokátní zkoušky a překonal tak metu, o níž někteří tvrdili, že je za současného stavu technologií nedosažitelná. Právě advokátní zkoušky v sobě obsahují analýzu textu, vyžadují schopnost pracovat se zákony a v neposlední řadě psát odborné právní texty.¹¹

Diskuse o nutnosti regulace AI nicméně existuje již několik let. Co však nastolilo novou éru v diskusi o regulaci, je rychlý vývoj a rozšíření této technologie v posledních dvou letech. Současně s generativní AI se totiž začaly objevovat zprávy o blížícím se příchodu AGI (*artificial general intelligence*, česky obecná umělá inteligence), která je definována jako AI s intelektuálními schopnostmi srovnatelnými s lidskými všeobecnými kognitivními schopnostmi nebo je převyšujícími.¹² Ačkoliv jsou někteří experti přesvědčeni, že AGI je ještě hudbou velmi vzdálené budoucnosti, a považují současnou AI za schopnější kalkulačku,¹³ veřejnost má z možného příchodu AGI obavy. Ty se týkají zejména možnosti, že AGI by mohla překročit lidskou kontrolu, vytvořit nepředvídatelné dopady na trh práce nebo vyvolat rizika spojená s autonomií člověka.¹⁴

Právo se mezi AI a koncové uživatele nesnaží dostat jen skrze regulaci, AI se již objevuje i před soudy v rámci sporů o autorské právo. Vzhledem k chybějícímu zakotvení AI v českém právním řádu je při takových rozhodnutích třeba vycházet z obecných principů. Prvním významnějším sporem v České republice byl případ z ledna 2024, kde šlo o určení autorství obsahu generovaného pomocí AI. Městský soud v Praze shledal, že

⁸ THOMPSON, Neil C. et al. "The computational limits of deep learning." ArXiv preprint arXiv:2007.05558. 2020.

⁹ What is "compute", and why does it matter? In: AI Now [online]. [cit. 2024-06-02]. Dostupné z: <https://ainowinstitute.org/publication/policy/compute-and-ai>.

¹⁰ ChatGPT continues to be one of the fastest-growing services ever. In: The Verge [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://www.theverge.com/2023/11/6/23948386/chatgpt-active-user-count-openai-developer-conference>.

¹¹ KATZ, Daniel Martin – BOMMARITO, Michael James – GAO, Shang – ARREDONDO, Pablo. GPT-4 Passes the Bar Exam [online]. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4389233>.

¹² Planning for AGI and beyond. In: OpenAI [online]. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://openai.com/blog/planning-for-agi-and-beyond>.

¹³ Professor Floridi discusses the philosophy of AI in a packed annual lecture. In: European University Institute [online]. [cit. 2024-03-21]. Dostupné z: <https://www.eui.eu/news-hub?id=professor-floridi-explores-the-philosophy-of-ai-in-well-attended-annual-lecture>.

¹⁴ Planning for AGI and beyond.

k vygenerovanému obrázku žalobce-tvůrce nemá autorská práva, protože ta se vztahují podle soudu jen na to, co vytvoří člověk. Pokud obrázek tvoří AI, není to tedy autorské dílo.¹⁵ Také v zahraničí se AI stává hlavní otázkou soudních sporů. Oblast duševního vlastnictví se objevila také v rozhodnutí Nejvyššího soudu USA, který shledal, že vynález vytvořený za využití AI není patentovatelný.¹⁶

Pro zodpovězení otázek, jestli a případně jakým způsobem regulovat AI, je vhodné se vrátit úplně na začátek a zamyslet se nad tím, jaký smysl vůbec mají právní regulace. Jednou z funkcí regulace je zmírňování rizik. Je to v podstatě organizovaný pokus o řízení nějakého společenského fenoménu nebo určitého chování s cílem řešit kolektivní problém nebo riziko.¹⁷ Takovým rizikem může být právě vývoj a využívání AI bez bezpečnostních mantinelů.

Pokud se zákonodárci shodnou na tom, že by se AI měla regulovat, následují otázky, jakým způsobem by daná regulace měla probíhat: jestli by měla regulace vznikat v rámci jednotlivých států, nebo by se mělo jednat o nadnárodní spolupráci, či jestli by měla být regulace geograficky a politicky lokalizovaná, tedy ideálně každý stát by si tvořil zvláštní regulaci. Velmi pravděpodobné je, že pokud se určitému segmentu průmyslu ponechá možnost samoregulace bez vnějších rámců, povede to k tomu, že takové samoregulace budou neúčinné. Samoregulace sice pomáhá překlenout zpoždění ve vytváření zákonů, ale zároveň může dávat přednost zájmům obchodních korporací před veřejným zájmem a vést následně k jejich zařazení do právních předpisů. Přestože je samoregulace oceňována za svou flexibilitu, čelí kritice kvůli absenci demokratické kontroly a možnému upřednostňování velkých obchodních korporací. S ohledem na vliv AI na společnost je třeba upozornit na nutnost zapojení demokratických procesů do její regulace, aby bylo zajištěno dodržování odpovědnosti, transparentnosti a ochrany veřejného zájmu.¹⁸ Z toho tedy vyplývá, že oblast AI nelze ponechat úplně volně na uvážení jednotlivých zainteresovaných subjektů. Ukázky úspěšných a neúspěšných regulací budou rozebrány v části 1.2. a 1.3.

1.1 Problémy regulace AI

AI není nově vyvinutá forma života, ale jedná se o technologii zaměřenou na výrobu produktů, které nám poskytují určitý užitek.¹⁹ Nejedná se tedy jen o jeden obor nebo produkt, je to hybná síla mnoha oborů, která v konečném důsledku zasahuje do čím dál více oblastí lidského života.²⁰

¹⁵ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. října 2023, č. j. 10 C 13/2023-16.

¹⁶ AI cannot be patent 'inventor', UK Supreme Court rules in landmark case. In: *Reuters* [online]. [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/technology/ai-cannot-be-patent-inventor-uk-supreme-court-rules-landmark-case-2023-12-20/>.

¹⁷ YEUNG, Karen. Are human biomedical interventions legitimate regulatory policy instruments? In: BROWNSWORD, Roger – SCOTFORD, Eloise – YEUNG, Karen et al. *The Oxford handbook of law, regulation and technology*. Oxford: Oxford University Press, 2017, s. 11.

¹⁸ Regulatory gaps and democratic oversight: On AI and self-regulation. In: *Schwartz Reisman Institute for Technology and Society, University of Toronto* [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://srinstitute.utoronto.ca/news/tech-self-regulation-democratic-oversight>.

¹⁹ BRUNDAGE, Miles – BRYSON, Joanna. *Smart Policies for Artificial Intelligence* [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <http://arxiv.org/abs/1608.08196>.

²⁰ YORDANOVA, Katerina – BERTELS, Natalie. Regulating AI: Challenges and the Way Forward Through Regulatory Sandboxes. In: SOUSA ANTUNES, Henrique et al. (eds). *Multidisciplinary Perspectives on Artificial Intelligence and the Law*. Law, Governance and Technology Series, vol. 58. Springer, 2024, s. 441–450.

Velkým problémem AI je technologická nejasnost. Vzhledem ke komplexnosti systémů AI je nejprve nutné je pochopit, aby bylo možné účinně regulovat změny, které jsou s touto technologií spojeny. To vyžaduje zapojení osob se specifickými odbornými znalostmi do přípravy právních předpisů, které by mohly být komplexní a zajistit právní jistotu.²¹ Zároveň na rozdíl od spousty jiných oblastí, které právo reguluje, není budoucí vývoj AI předvídatelný. Ani vývojáři nebo experti na AI nejsou schopni vytvořit závazné předpovědi vývoje této technologie.²²

Zároveň se v případě AI jedná o neustále se měnící oblast. Právní předpisy vytvářené tradičním a pomalým legislativním procesem tak mají potíže s regulací AI kvůli její složitosti a rychlému vývoji.²³ S tím souvisí tzv. problém tempa. Problém tempa je výrazný kontrast mezi rychlostí inovací v oblasti AI a inovací nástrojů používaných k její regulaci. Jelikož současné předpisy mají mnohdy problém držet krok s technologiemi, jsou tím pádem hůře aplikovatelné a stále více zaostávají.²⁴ To představuje vážné riziko, protože technologie se i nadále rychle vyvíjejí.

Řešením problému tempa je podle právních teoretiků kombinace 1) adaptivního řízení, 2) mechanismů *soft law* a 3) institucionálních reforem.²⁵ Adaptivní řízení je proces, který umožňuje dynamickou a pružnou regulaci v reakci na neustále se měnící technologický vývoj. Jeho jádrem je vytvoření flexibilního regulačního rámce, který podporuje institucionální strukturu, zahrnuje pravidelné konzultace mezi zúčastněnými stranami a umožňuje aktualizace a úpravy prostřednictvím specifických protokolů. Tyto protokoly jsou navrženy tak, aby podporovaly postupný vývoj regulací a zajišťovaly trvalou mezinárodní spolupráci.²⁶ V kontextu rychle se rozvíjejících technologií, jako je umělá inteligence, se adaptivní řízení jeví jako zásadní, protože umožňuje regulaci, která je schopna reagovat na budoucí vývoj a potenciální výzvy, jež tyto technologie přinášejí. Díky globálnímu dosahu a dopadu technologií, jako je AI, je mezinárodní spolupráce při tvorbě a implementaci těchto regulací nezbytná.²⁷ Ačkoliv byly mechanismy *soft law* nejčastěji vidět v kontextu mezinárodního práva, v dnešní době se k nim přistupuje také v případě národních regulací. Nástroje *soft law* v kontextu regulace technologií by tak mohly spočívat ve vlastních interních předpisech společností, které budou AI vyvíjet, respektive využívat. Tento přístup přináší nesporně několik výhod. Zaprvé, obvykle fungují na základě modelů spolupráce, nikoliv na základě rivality; zadruhé, umožňují relativně rychlé přijetí nebo změnu; zatřetí, lze experimentovat s více koncepcemi *soft law* současně; a konečně, tato opatření se mohou časem vyvinout do podoby více formalizovaných právních předpisů.

²¹ KAAL, Wulf A. *Perspectives in Law, Business & Innovation*. Legal Studies Research Paper Vol. 16–22, New York Springer, 2016.

²² When Might AI Outsmart Us? It Depends Who You Ask. In: *Time* [online]. 19. 1. 2024 [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://time.com/6556168/when-ai-outsmart-humans/>.

²³ YORDANOVA, Katerina – BERTELS, Natalie. *Regulating AI: Challenges and the Way Forward Through Regulatory Sandboxes*, s. 441–450.

²⁴ MARCHANT, Gary – ALLENBY, Braden – HERKERT, Joseph (eds). *The Growing Gap between Emerging Technologies and Legal-Ethical Oversight: The Pacing Problem*. Dordrecht: Springer. 2011, s. 199–205.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ ABBOT, Kenneth W. An International Framework Agreement on Scientific and Technological Innovation and Regulation. In: MARCHANT, Gary – ALLENBY, Braden – HERKERT, Joseph (eds). *The Growing Gap between Emerging Technologies and Legal-Ethical Oversight: The Pacing Problem*. Dordrecht: Springer. 2011.

²⁷ SHAPIRO, Sidney A. – GLICKSMAN, Robert L. Risk Regulation at Risk: Restoring a Pragmatic Approach. *Journal of Public Health Policy*. 2004, Vol. 25, No. 2, s. 235–240.

Mezi institucionální reformy by patřilo zejména vytvoření systémů bezpečnostních hlášení. Variantou by také bylo zřízení nových regulačních institucí přizpůsobených různým odvětvím, kde bude AI využívána.²⁸ A konečně je pro regulaci, která by byla schopna řešit rizika vyvstávající z tvorby a užívání AI, klíčové přesně vymezit její předmět. Správně vytvořený a funkční právní předpis musí v konečném důsledku pokrývat co nejširší rozsah reálných životních situací. Jasná definice předmětu právního aktu je klíčová pro jeho efektivní fungování. Dosahuje se jí precizní terminologií, podrobnými definicemi pojmů, odkazy na jiné akty, respektováním pravidel výkladu a soudních rozhodnutí. To vše zajišťuje právní jistotu, která umožňuje předvídat a řídit se právními důsledky jednání.²⁹ Jasná definice znamená efektivní právní akt a ten poté vede k právní jistotě. V tomto případě je tedy nutné definovat umělou inteligenci, což se zdá být velmi nesnadným úkolem zákonodárců. Jak bude blíže popsáno v části věnované jednotlivým rozebíraným regulacím, žádná z nich se v definici AI neshoduje.

Při zvažování výzev a úskalí, které představuje regulace AI, se nabízí paralela s oblastmi, kde už bylo dosaženo určitého regulačního úspěchu. Nejlepším příkladem je oblast osobních údajů, což je oblast blízce propojená s AI. Oblast osobních údajů se stejně jako AI opírá o rozsáhlé využívání dat a je spojena s obavami o jejich ochranu a zachování soukromí uživatelů. Tato analogie nás vede k přemýšlení o tom, jak principy a strategie použité v GDPR mohou posloužit jako vzor pro vytváření právních předpisů v oblasti AI, aby byly stejně přesné a účinné v ochraně proti potenciálním rizikům.

Za úspěšnou regulaci v podobné oblasti, jako je AI, lze považovat nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (*General Data Protection Regulation*, GDPR).

Důvodů pro posouzení GDPR jako úspěšné regulace je hned několik. Jedním z nich je posílení postavení jednotlivců. Dále byla zvýšena transparentnost obchodních korporací, aby jasně informovaly o postupech při zpracování údajů prostřednictvím informovaného souhlasu. Dalším přínosem bylo vytvoření právní jistoty, protože se standardy obsažené v GDPR přenesly do předpisů po celém světě. Vznikl tzv. *GDPR effect*, když více než 100 dalších jurisdikcí následovalo příklad GDPR.³⁰ GDPR tedy lze z pohledu jeho vlivu na další regulace po celém světě považovat za úspěšný, protože jeho vytvoření přineslo právní jistotu jednotlivcům skrze sjednocení předpisů po celém světě.

Stejně tak jako je důležité se podívat na úspěšnou regulaci, je také vhodné se zamyslet nad tou neúspěšnou a pokusit se odhalit její důvody. Jako příklad neúspěšné regulace v oblasti ochrany osobních údajů lze uvést EU-US Privacy Shield (Privacy Shield), který byl klíčovým mechanismem pro bezpečný a volný tok dat mezi EU a USA. Jeho neúspěch se projevil, když Evropský soudní dvůr dne 16. července 2020 v případě známém jako *Schrems II* rozhodl o jeho neplatnosti. Hlavní nedostatky spočívaly v neschopnosti ochránit osobní údaje občanů z Evropského hospodářského prostoru před americkými vládními sledovacími programy a v absenci nezávislého dohledového orgánu srovnatelného

²⁸ MARCHANT, Gary – ALLENBY, Braden – HERKERT, Joseph (eds). *The Growing Gap between Emerging Technologies and Legal-Ethical Oversight: The Pacing Problem*, s. 199–205.

²⁹ YORDANOVA, Katerina – BERTELS, Natalie. *Regulating AI: Challenges and the Way Forward Through Regulatory Sandboxes*.

³⁰ GUY, Aridor – CHE, Yeon-Koo – SALZ, Tobias. The effect of privacy regulation on the data industry: Empirical evidence from GDPR. In: *Proceedings of the 22nd ACM Conference on Economics and Computation*. 2021, s. 93–94.

s GDPR. Zatímco GDPR podporovalo transparentnost a umožňovalo externí kontrolu, Privacy Shield selhal v zavedení efektivních mechanismů zodpovědnosti.

Z rozdílů v přístupech k ochraně osobních údajů mezi GDPR a Privacy Shield lze pro regulaci AI vyvodit několik klíčových ponaučení, která mohou poskytnout cenné vodítka pro tvorbu efektivních předpisů pro AI. Je třeba klást důraz na posílení postavení jednotlivců, globální spolupráci, transparentnost, flexibilitu a ochranu před zneužitím.

2. Analýza legislativních iniciativ

V této části článku budou analyzovány aktuálně probíhající legislativní iniciativy optikou výše uvedených úspěšných a neúspěšných regulací. Aby byla analýza legislativních iniciativ relevantní a přesně cílená, byly vybrány regulatorní předpisy, které se liší svou účinností, obsahem a dopadem na globální regulaci AI. Proto byly vybrány následující:

- a) Akt o umělé inteligenci z dílny Evropské unie, u něhož je předpokládáno, že bude po vzoru GDPR také ovlivňovat regulaci AI po celém světě;
- b) Exekutivní příkaz o AI prezidenta USA Joea Bidena, protože je ze všech analyzovaných dokumentů jako jediný účinný a protože nebyl přijat legislativním procesem, ale výkonnou mocí. Svou povahou tedy není zákonem, protože neprošel legislativním procesem, ale jedná se o jakýsi ukazatel směru další regulace;
- c) Úmluva o umělé inteligenci, lidských právech, demokracii a právním státě vytvořená Radou Evropy, jelikož se jedná o čistě mezinárodní smlouvu regionální povahy a zároveň klade ve srovnání s ostatními analyzovanými dokumenty podstatnou váhu ochraně lidských práv.

2.1 Akt o umělé inteligenci

Pro geopolitické umístění České republiky je nejzásadnější legislativní iniciativou v oblasti AI návrh Aktu o umělé inteligenci (*Artificial Intelligence Act*, AIA) ze strany Evropské unie, jehož konsolidované znění bylo přijato v prosinci 2023. Vzhledem k tomu, že se jedná o právní předpis s přímou právní závazností a použitelností, je cílem AIA také dosažení právní jistoty investorů, vývojářů i uživatelů systémů AI o stejném právním rámci po celém území EU.

AIA byl přijat Evropským parlamentem v březnu 2024, v květnu došlo ke schválení Evropskou radou, což znamená jeho plnou účinnost. Dne 2. července 2024 byl AIA zveřejněn v Úředním věstníku jako nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1689 a začal tak platit 20 dní po tomto zveřejnění. V platnost AIA vstoupil 1. srpna 2024. Plně účinným bude 24 měsíců od svého vstoupení v platnost. Některá ustanovení, která se týkají zakázaných AI systémů, budou platit dříve. Zákazy vstoupí v účinnost 6 měsíců po vstoupení AIA v platnost, kodexy praxe po 9 měsících, obecná pravidla po 12 měsících a povinnosti pro systémy s vysokým rizikem budou závazné za 36 měsíců od účinnosti nařízení.³¹

AIA se vztahuje nejen na organizace a osoby v rámci Evropské unie, ale také na ty, kteří se nacházejí mimo EU, pokud jejich aktivity mají dopad na trhy EU nebo občany EU.

³¹ Legislative Train Schedule: Artificial intelligence act. In: *European Parliament* [online]. [cit. 2024-03-17]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-europe-fit-for-the-digital-age/file-regulation-on-artificial-intelligence>.

Oproti tomu nejsou kladeny žádné požadavky týkající se AIA na společnosti, které nemají zájem distribuovat své systémy na trh EU.³²

AIA definuje čtyři úrovně rizika AI podle jejich potenciálního dopadu na společnost: zakázaná AI, vysoce riziková AI, omezeně riziková AI a minimálně riziková AI. Nejnebezpečnější kategorie zahrnuje AI, jako jsou systémy sociálního kreditu, které jsou již využívány v Číně,³³ nebo rozpoznávání emocí ve specifických kontextech, které jsou považovány za nepřijatelné. Vysoce riziková AI zahrnuje systémy s potenciálně významným rizikem pro zdraví, bezpečnost nebo základní práva, jako jsou nástroje pro skenování životopisů, což již v dnešní době probíhá v USA, nebo biometrickou identifikaci na dálku. Omezeně riziková AI vyžaduje dodržování určitých pravidel transparentnosti, jako je použití chatbotů, kde musí být uživatel informován o interakci se strojem. Systémy AI s minimálním nebo žádným rizikem, jako jsou videohry nebo filtry spamu, na sebe neberou žádné další povinnosti.³⁴ Evropská komise předpokládá, že většina AI spadá do této nejméně regulované kategorie, přičemž specifické požadavky na transparentnost a zveřejnění zdrojů trénovacích dat se vztahují na generativní AI.³⁵

Konečné znění AIA je politickým kompromisem. Německo například přijetí AIA původně chtělo vetovat, což by minimálně celý proces zkomplikovalo, ne-li dokonce zastavilo.³⁶ Přesto znamená jeho přijetí správný vývoj regulace, a to z několika důvodů. Zaprvé, jsou v něm stanovena minimální pravidla pro velké jazykové modely (*large language models*, LLM), která zohledňují významná rizika pro bezpečnost. U LLM bude muset probíhat hodnocení modelů, hodnocení rizik, testování protiútoků a hlášení incidentů. A zadruhé bude možné, aby obchodní korporace přicházely s vlastními etickými kodexy, kterým pak Evropská komise může propůjčit závaznost právního předpisu pro danou korporaci – bude umožněna tzv. regulovaná seberegulace. To poskytuje flexibilitu, prostor pro konkrétní odvětvovou implementaci a přidává odborné znalosti odvětví.³⁷

Jedním z hlavních problémů současné podoby AIA je jeho délka. Konsolidované znění přijaté v prosinci 2023 má přes 200 stran. To svědčí o snaze vytvořit komplexní právní předpis, který bude předpokládat budoucí vývoj AI a regulovat v ideálním případě všechny možné situace. Kýženého výsledku by nicméně mohl dosáhnout také podstatně kratší předpis, který by se zaměřil na velké a skutečně nové výzvy, kterými jsou například RBI (*remote biometric identification*) a bezpečnost. To by vytvářelo také mnohem menší náklady na dodržování AIA.³⁸

³² Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2021/0106 (COD) ze dne 21. dubna 2021, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci (Akt o umělé inteligenci) a mění určité legislativní akty Unie. In: *EUR-Lex* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/>.

³³ YANG, Zeyi. China just announced a new social credit law. Here's what it means. In: *MIT Technology Review* [online]. [cit. 2024-03-10]. Dostupné z: <https://www.technologyreview.com/2022/11/22/1063605/china-announced-a-new-social-credit-law-what-does-it-mean/>.

³⁴ *Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2021/0106 (COD) ze dne 21. dubna 2021, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci (Akt o umělé inteligenci) a mění určité legislativní akty Unie.*

³⁵ HACKER, Philipp. Comments on the Final Trilogue Version of the AI Act. In: *European New School of Digital Studies* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.europeannewschool.eu/images/chairs/hacker/Comments%20on%20the%20AI%20Act.pdf>.

³⁶ Deutschland will KI-Gesetz der EU doch noch zustimmen. In: *Handelsblatt* [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/ai-act-deutschland-will-ki-gesetz-der-eu-doch-noch-zustimmen/100010722.html>.

³⁷ HACKER, Philipp. *Comments on the Final Trilogue Version of the AI Act.*

³⁸ *Ibidem.*

AIA vytváří úplně novou instituci, Evropský úřad pro umělou inteligenci, který bude fungovat jako spojnice mezi členskými státy a širší odbornou komunitou. V případě nedodržení pravidel vyplývajících z AIA budou následovat vysoké pokuty ve výši až 35 milionů eur nebo 7 % celosvětového obratu. Podle aktuálního znění budou za pokutování zodpovídat členské státy samostatně v rámci svých národních jurisdikcí.³⁹

Ačkoliv je AIA také z dílny EU, lze předpokládat, že tzv. *GDPR effect* v tomto případě nenastane. Tento rozdíl spočívá zejména v přístupu AIA, který se opírá o kategorizaci rizik. V případě, že je systém AI identifikován jako příliš rizikový, může být podle AIA zakázán, což znamená, že aplikace s vysokým rizikem se setkají s významnými omezeními. Místo řešení rizik EU preferuje vyhýbání. Avšak rozdělení systémů AI do pevně daných rizikových kategorií nemusí adekvátně reflektovat jejich skutečný potenciál nebo nebezpečí. AIA tak nebude dostatečně flexibilní a může vést k příliš opatrné regulaci v některých oblastech, zatímco jiné, potenciálně nebezpečné, zůstanou nedostatečně regulované. Dynamický vývoj AI vyžaduje pružnější a adaptabilnější regulaci, která dokáže efektivně reagovat na technologický pokrok a nově se objevující výzvy. Částečně tento problém může být řešen výše zmíněnou samoregulací skrze *soft law*, ale teprve praxe ukáže, nakolik bude samoregulace vůbec využívána.

2.2 Exekutivní příkaz o AI

Ve vývoji AI panuje celosvětově tvrdá konkurence a zdá se, že v současné době mají navrch Spojené státy americké. Tento náskok vyplývá ze dvou klíčových faktorů: přítomnosti technologických gigantů, jako jsou Microsoft, Google a Meta,⁴⁰ na jejich území, která je důsledkem dlouhodobé americké schopnosti vytvářet atraktivní software, a relativní absence přísných federálních předpisů týkajících se AI. Právě výskyt největších hráčů v oblasti vývoje nových technologií na území USA znamená, že jakákoliv regulace v této oblasti bude pro využívání technologií dopadat na zbytek světa.

Na federální úrovni zatím vznikl exekutivní příkaz (*Executive Order on AI*, EOAI),⁴¹ který má za cíl vytvořit kontrolu nad nejsilnějšími systémy AI. EOAI byl vytvořen výkonnou mocí, není tedy zákonem přijatým legislativním postupem. Slouží zejména jako pokyn, určité udání směru, ze strany výkonné moci. Tento příkaz prezidenta Bidena důrazně doporučuje konkrétní opatření, která mají společnosti v oblasti AI přijmout. Mezi hlavní předměty zájmu EOAI patří hospodářská soutěž, národní bezpečnost a podnikatelsky orientovaný přístup. Současně si klade za cíl chránit občanská práva.⁴²

³⁹ Penalties of the EU AI Act: The High Cost of Non-Compliance. In: *Holistic AI* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.holisticai.com/blog/penalties-of-the-eu-ai-act#:~:text=The%20heftiest%20fines%20are%20given,annual%20worldwide%20turnover%20for%20company>.

⁴⁰ How AI regulation differs in the U.S. and EU. In: *Digiday.com* [online]. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://digiday.com/marketing/how-ai-regulation-differs-in-the-u-s-and-eu/>.

⁴¹ Biden Administration, Exec. Order No. 14110, 2023, Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence. In: *Whitehouse.gov* [online]. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2023/10/30/executive-order-on-the-safe-secure-and-trustworthy-development-and-use-of-artificial-intelligence/>.

⁴² Overview of 'The Executive Order on the Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence'. In: *pwc.com* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.pwc.com/jp/en/knowledge/column/generative-ai-regulation09.html>.

Společnosti vyvíjející modely AI, které mohou být označeny za rizikové, budou povinny sdílet s vládou výsledky bezpečnostních testů a informace o školení za účelem včasného odhalení možných hrozeb. Kromě toho budou zavedeny nové národní normy a testovací protokoly pro hodnocení bezpečnosti AI před zveřejněním. Specializované agentury budou mít také za úkol dohlížet na kritická odvětví a řešit specifické problémy, jako jsou hrozby v oblasti bioinženýrství. V neposlední řadě budou zavedena nová ochranná opatření pro biologickou syntézu s pomocí AI, aby se minimalizovalo riziko náhodného nebo nedovoleného zneužití. EOAI představuje první federální komplexní opatření proaktivního řízení potenciálních nebezpečí pokročilé AI.⁴³

Tím, že EOAI pouze udává směr, kterým by se měla regulace vydat, zatím nejvíce ze všech ostatních iniciativ připomíná přístup k regulaci AI skrze *soft law*. Je tak umožněn flexibilní přístup k regulaci AI, který nabízí doporučení namísto závazných právních norem a podporuje inovace. Na rozdíl od AIA a Úmluvy však EOAI postrádá mezinárodní přesah, což může vést k fragmentaci pravidel a standardů v globálním měřítku.

2.3 Úmluva o umělé inteligenci, lidských právech, demokracii a právním státě

Na evropském kontinentu se souběžně projednává několik regionálních legislativních nástrojů. Současně s vývojem a schvalováním AIA připravuje Rada Evropy, nejvýznamnější evropská organizace pro lidská práva, právně závazný nástroj pro vývoj, navrhování a používání systémů AI, tzv. Úmluvu o umělé inteligenci, lidských právech, demokracii a právním státě (*Convention on AI, Human Rights, Democracy, and the Rule of Law*, dále jen „Úmluva“),⁴⁴ také nazývanou AI Treaty. Konsolidovaný pracovní návrh Úmluvy byl navzdory kritice vypracován za zavřenými dveřmi⁴⁵ a zveřejněn byl v červenci 2023. Konečné znění bylo přijato dne 17. května 2024⁴⁶ a dne 5. září 2024 byla Úmluva otevřena k podpisům prvním signatářům, mezi nimiž byly Spojené státy i Evropská unie.⁴⁷

Co se týče vztahu Úmluvy a AIA, oba dokumenty existují v odlišných právních rámcích, ačkoli upravují stejný předmět (systémy AI) a vztahují se na překrývající se subjekty. AIA se zaměřuje na zefektivnění výrobků využívajících AI v rámci vnitřního trhu EU, zatímco Úmluva se soustředí na ochranu základních práv osob, kterých se systémy AI dotýkají. Úmluva je založena na principech a na rozdíl od AIA a EOAI zavádí právně závazné zásady pro zajištění lidských práv, které se budou vztahovat i na občany států mimo EU.⁴⁸

⁴³ Biden Administration, Exec. Order No. 14110, 2023, *Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence*.

⁴⁴ Committee on Artificial Intelligence (CAI). Consolidated working draft of the Framework Convention on Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Strasbourg; 2023 Jul. Report No: CAI (2023).

⁴⁵ HICKOK, Merve. The Council of Europe Creates a Black Box for AI Policy. In: *Verfassungsblog: On Matters Constitutional* [online]. 2023 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://verfassungsblog.de/coe-black-box-ai/>.

⁴⁶ VAN KOLFSCHOOTEN, Hannah – SHACHAR, Carmel. The Council of Europe's AI Convention (2023–2024): Promises and pitfalls for health protection. *Health Policy*. 2023, Vol. 138, s. 1–5.

⁴⁷ Council of Europe opens first ever global treaty on AI for signature. In: *Council of Europe* [online]. [cit. 2024-10-05]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-opens-first-ever-global-treaty-on-ai-for-signature>.

⁴⁸ HENDRICK, Victoria – VALCKE, Peggy. The Council of Europe's road towards an AI Convention: taking stock. In: *Ku Leuven* [online]. 2023 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://www.law.kuleuven.be/citip/blog/the-council-of-europes-road-towards-an-ai-convention-taking-stock/>.

Na rozdíl od AIA, který se vztahuje pouze na 27 členských států EU, má Úmluva potenciál stát se první právně závaznou mezinárodní smlouvou o AI. Rada Evropy má totiž 46 členských států (včetně všech 27 členských států EU a zemí, jako je Velká Británie, Turecko a Švýcarsko), 5 pozorovatelů (USA, Kanadu, Japonsko, Mexiko a Vatikán) a 3 pozorovatele shromáždění Rady Evropy (zasedání shromáždění se mohou účastnit parlamenty Kanady, Izraele a Mexika).⁴⁹

Status pozorovatele znamená značnou možnost ovlivnění konečné podoby Úmluvy zejména ze strany USA. Jako pozorovatel vyvíjely velký tlak ohledně odpovědi na otázku, zda by obchodní korporace sídlící na území členských států měly být automaticky zahrnuty do působnosti Úmluvy. Vzhledem k tomu, že obchodní korporace představují podstatnou část vývojářů i koncových uživatelů AI, otázka jejich dodržování Úmluvy může být klíčová pro její samotné fungování. Vynětí obchodních korporací z působnosti Úmluvy by tak v podstatě znamenalo její neaplikaci na celý soukromý sektor.⁵⁰ Aktuální znění Úmluvy, které v době vydání článku nebylo přijato, počítá s možností každé smluvní strany, tedy členského státu Rady Evropy, při podpisu prohlásit, zda má v úmyslu uplatňovat závazky vyplývající z Úmluvy na soukromé subjekty nebo přijmout jiná vhodná opatření. Zásadní je, že smluvní strany mohou svá prohlášení kdykoli změnit.⁵¹

Úmluva svou povahou mezinárodní smlouvy připomíná snahu o adaptivní řízení, tedy má potenciál stát se účinnou regulací AI. Tím se vynořuje otázka, zda je tento přístup k regulaci skutečně lepší nebo horší ve srovnání s aktuální situací bez jakékoli mezinárodní regulace. Kvůli nejednotnosti toho, jak se Úmluva vztahuje na soukromé subjekty v různých smluvních státech, hrozí, že její regulační dopad nebude značný.

3. Strategické zásady pro budoucí regulaci AI

Z výše uvedených právních předpisů lze identifikovat tři základní oblasti, na jejichž právní ochraně se zákonodárci shodli, přestože každý analyzovaný právní předpis má jinou závaznost a jinou teritoriální působnost. Tyto tři oblasti jsou transparentnost a s ní související vysvětlitelnost, ochrana lidských práv a ochrana osobních údajů. Jejich výskyt v analyzovaných právních iniciativách je zobrazen v Grafu č. 1 níže.

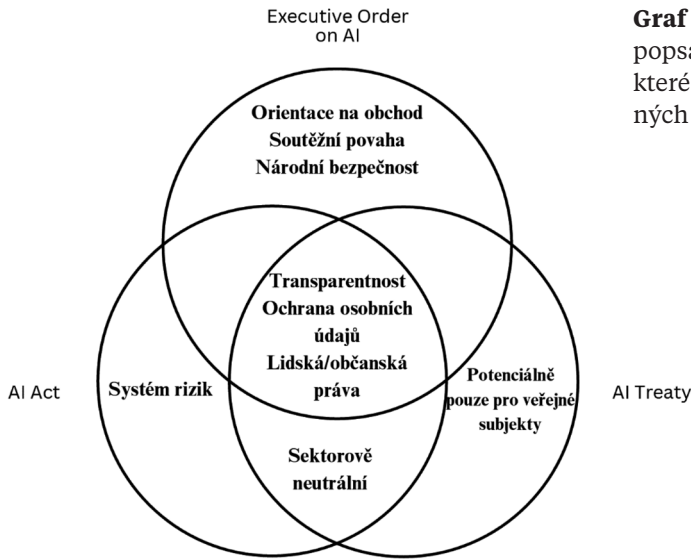
3.1 Transparentnost a vysvětlitelnost

Transparentnost je vlastností AI, díky níž je možné určit odpovědnost za rozhodnutí učiněná daným systémem. Zastává důležité místo v AIA, kde podle článku 52 v případě narušení systému AI a jeho nasazení pro interakci s fyzickými osobami „*musí poskytovatelé a uživatelé jasně a rozlišitelně informovat fyzické osoby o tom, že komunikují se systémem*

⁴⁹ VAN KOLFSCHOOTEN, Hannah – SHACHAR, Carmel. *The Council of Europe's AI Convention (2023–2024): Promises and pitfalls for health protection*, s. 1–5.

⁵⁰ Excluding the private sector from Council of Europe AI Convention poses major risks to human rights protection. In: *ENNHRI.org* [online]. [cit. 2024-02-26]. Dostupné z: <https://ennhri.org/news-and-blog/excluding-private-actors-from-council-of-europe-ai-convention-poses-major-risks-to-human-rights-protection/>.

⁵¹ Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law Framework Convention. In: *Council of Europe* [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/artificial-intelligence-human-rights-democracy-and-the-rule-of-law-framework-convention>.

Graf č. 1: Vennův diagram níže popsaných strategických zásad, které se objevují v analyzovaných právních iniciativách.

AI, pokud to není zřejmé z pohledu rozumné fyzické osoby, která je přiměřeně dobře informovaná, pozorná a obezřetná⁵². Transparentnost pro vysoce rizikové AI může v praxi vypadat jako zveřejnění instrukcí pro použití, technické dokumentace atd.⁵³ Stejně tak je transparentnost jedním z požadavků, které musí systémy AI dodržovat, zmíněna v EOAI, konkrétně v části o ochraně spotřebitelů, pacientů, cestujících a studentů. EOAI zavádí řadu nových standardů, zejména pro označování obsahu generovaného AI, a zároveň vytváří požadavek na větší transparentnost ohledně fungování modelů společností vyvíjejících AI.⁵⁴

Transparentnost AI odhaluje, jak systémy rozhodují a zpracovávají informace, což usnadňuje jejich pochopení a kontrolu. Tato otevřenost je klíčová pro zlepšení důvěry veřejnosti v AI, protože demystifikuje její fungování. Avšak s rostoucí složitostí AI systémů se stává transparentnost náročnější. Přestože je důležitá pro opravy a pochopení AI, komplexní systémy ztěžují její realizaci. Transparentnost vyžaduje inovace a kontinuální úsilí, včetně vývoje vysvětlitelných modelů a nástrojů pro lepší nahlédnutí do fungování AI.⁵⁵

Transparentnost a vysvětlitelnost jsou dva klíčové koncepty ve světě AI, které se navzájem doplňují. Transparentnost umožňuje jednotlivcům nahlédnout do fungování AI systémů, odhaluje mechanismy za jejich rozhodnutími a rozptyluje tajemství obklopující jejich chování. Na druhé straně vysvětlitelnost (*explainability*) umožňuje pochopit, jaké mechanismy a důvody stojí za konkrétními rozhodnutími AI. Tento aspekt je zásad-

⁵² Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2021/0106 (COD) ze dne 21. dubna 2021, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci (Akt o umělé inteligenci) a mění určité legislativní akty Unie.

⁵³ EU AI Act. Česká asociace umělé inteligence [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://asociace.ai/eu-ai-act/>.

⁵⁴ Transparency of AI EO Implementation: An Assessment 90 Days In: *Stanford Law School* [online]. [cit. 2024-03-01]. Dostupné z: <https://law.stanford.edu/2024/02/22/transparency-of-ai-eo-implementation-an-assessment-90-days-in/>.

⁵⁵ BRYSON, Joanna – WINFIELD, Alan. Standardizing ethical design for artificial intelligence and autonomous systems. *IEEE Computer*. 2017, Vol. 50, No. 5, s. 116–119.

ní v kontextu algoritmického rozhodování a datově řízených procesů, protože ujišťuje, že rozhodnutí AI mají jasný základ a nejsou produktem náhodných či nepředvídatelných procesů.

I přes tyto principy je nutné akceptovat, že některé výsledky AI mohou být ovlivněny nepředvídatelnými faktory, a tudíž nemusí být vždy zcela transparentní či vysvětlitelné. To neznamená, že transparentnost a vysvětlitelnost nejsou důležité; naopak, jsou klíčové pro zajištění odpovědného používání AI. Je však důležité si uvědomit, že ani tyto principy nemohou plně eliminovat všechna potenciální rizika, a proto je nezbytné neustálé hodnocení a aktualizace AI systémů, aby tato rizika byla minimalizována a zvýšila se důvěra veřejnosti v tyto technologie.⁵⁶

3.2 Ochrana lidských práv

Ochrana lidských práv se objevuje především v rámci AIA a Úmluvy. Podle AIA jsou přísné povinnosti uloženy zejména vysoce rizikovým AI, které mají potenciál způsobit značnou újmu zdraví, bezpečnosti, základním právům, životnímu prostředí, demokracii a právnímu státu.⁵⁷ Zejména je nařízeno povinné posouzení dopadů na základní práva, které se vztahuje na odvětví, jako jsou pojišťovnictví a bankovníctví. Do kategorie vysoce rizikových AI jsou zařazeny také systémy ovlivňující volební výsledky a chování voličů, přičemž občanům je přiznáno právo podávat stížnosti a požadovat vysvětlení ohledně rozhodnutí vyplývajících z těchto systémů AI, která mají dopad na jejich práva.

EOAI si klade za cíl posílit rovnost a občanská práva tím, že poskytne pronajímatelům nemovitostí, federálním dotačním programům a smluvním partnerům jasné pokyny pro použití algoritmů AI. To zahrnuje plány na řešení algoritmické diskriminace prostřednictvím organizování školení, poskytování technické pomoci a koordinace s relevantními odděleními. EOAI se také zaměřuje na zajištění spravedlnosti v trestním soudnictví vytvářením osvědčených postupů pro efektivní využití AI ve vynášení rozsudků, podmíněném a předběžném propuštění a ve forenzní analýze.⁵⁸ EOAI se nezabývá základními lidskými právy, ale občanskými právy, protože jde o iniciativu specificky zaměřenou na ochranu práv občanů USA.

Ve snaze podpořit větší soudržnost mezi národy a s ohledem na možné negativní dopady systémů AI na lidská práva se Rada Evropy zasazuje o vytvoření rámce pro správu AI, který by vycházel ze zásad lidských práv.⁵⁹ Ústředním bodem tohoto přístupu je požadavek podle článku 15 Úmluvy, aby všechny systémy AI byly před nasazením podrobeny důkladnému posouzení z hlediska lidských práv. S využitím navrhovaného modelu posouzení dopadů mají státy za úkol identifikovat systémy AI, které představují „nepřijatelná“ nebo „významná“ rizika pro lidská práva.⁶⁰

⁵⁶ THEODOROU, Andreas. *AI Governance Through a Transparency Lens*. Ph.D. Thesis, University of Bath, 2019.

⁵⁷ *Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2021/0106 (COD) ze dne 21. dubna 2021, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci (Akt o umělé inteligenci) a mění určité legislativní akty Unie.*

⁵⁸ *Biden Administration, Exec. Order No. 14110, 2023, Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence.*

⁵⁹ VAN KOLFSCHOOTEN, Hannah – SHACHAR, Carmel. *The Council of Europe's AI Convention (2023–2024): Promises and pitfalls for health protection*, s. 1–5.

⁶⁰ *Committee on Artificial Intelligence (CAI). Consolidated working draft of the Framework Convention on Artificial Intelligence, Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Strasbourg; 2023 Jul. Report No: CAI (2023).*

3.3 Ochrana osobních údajů

Vzhledem k tomu, že EU již dříve vydala vlastní právní předpis o ochraně osobních údajů, GDPR, musel nutně AIA na tento fakt reagovat. Od GDPR se AIA liší působností.⁶¹ AIA se vztahuje na všechny účastníky řetězce tvorby AI, včetně poskytovatelů, uživatelů, dovozců a distributorů, kteří se podílejí na systémech AI používaných na trhu EU. Rozšiřuje svou působnost bez ohledu na umístění těchto subjektů. Naproti tomu GDPR se vztahuje na správce a zpracovatele, kteří nakládají s osobními údaji v EU nebo nabízejí zboží či služby subjektům údajů v EU. To znamená, že systémy AI mimo oblast působnosti GDPR mohou stále podléhat AIA, pokud nezpracovávají osobní údaje nebo zpracovávají údaje osob mimo EU.

Iniciativa EOAI se zaměřuje na ochranu soukromí a zároveň podporuje rozvoj technologií AI. Podporuje používání technologií zvyšujících ochranu soukromí, jako jsou šifrovací nástroje, a poskytuje pokyny pro shromažďování údajů a posuzování ochrany soukromí federální vládou. Kromě toho klade důraz na hodnocení technologií zvyšujících ochranu soukromí, včetně umělé inteligence, a zabývá se riziky pro ochranu soukromí vydáváním pokynů ke komerčně dostupným informacím s ohledem na ochranu soukromí. Kromě toho EOAI nařizuje posouzení rozdílných záruk ochrany soukromí pro AI a pokrok ve vývoji a zavádění technologií zvyšujících ochranu soukromí.⁶²

Článek 10 Úmluvy se zaměřuje na ochranu soukromí a osobních údajů v rámci celého životního cyklu systémů AI. Vyžaduje, aby smluvní strany přijaly opatření zajišťující ochranu soukromí jednotlivců v souladu s vnitrostátními a mezinárodními právními předpisy. Kromě toho musí být stanoveny účinné záruky a ochranná opatření pro subjekty údajů podle právních závazků.⁶³

Závěr

Společenský dopad AI je již v současné době významný a stále se s postupujícím vývojem technologií zvětšuje. Není však bez rizik. S nárůstem používání AI se objevují otázky ohledně jejího vlivu na trh práce, sociální struktury a soukromí jednotlivců.

Regulace AI je náročná kvůli složitosti technologické stránky věci a neustálému vývoji. Technologické inovace přinášejí nové možnosti i výzvy, které zpochybňují schopnost stávajících právních rámců držet krok s dynamickým prostředím AI. Současné legislativní snahy se snaží adresovat různé aspekty AI, jako je transparentnost algoritmů, ochrana lidských práv a zabezpečení osobních údajů. Tyto iniciativy mají za cíl posílit důvěru ve využívání AI a minimalizovat její potenciální negativní dopady.

Efektivní regulace AI vyžaduje vyvážený přístup mezi podporou rozvoje systémů AI a dodržováním základních lidských práv. Zároveň je důležité zohlednit potřeby a zájmy široké veřejnosti a zajistit, aby výhody AI převažovaly nad jejími riziky. Objevují se argu-

⁶¹ What the GDPR can teach us about AI regulation. In: *World Economic Forum* [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2023/06/gdpr-artificial-intelligence-regulation-europe-us/#:~:text=URL%3A%20https%3A%2F%2Fwww.weforum.org%2Fagenda%2F2023%2F06%2Fgdpr>.

⁶² *Biden Administration, Exec. Order No. 14110, 2023, Safe, Secure, and Trustworthy Development and Use of Artificial Intelligence.*

⁶³ VAN KOLFSCHOOTEN, Hannah – SHACHAR, Carmel. *The Council of Europe's AI Convention (2023–2024): Promises and pitfalls for health protection*, s. 1–5.

menty, proč by AI měla zůstat bez regulace, zejména z důvodu obav o komplexitu a specifickou AI jakožto předmětu regulace. Přestože je důležité mít předpisy, které chrání společnost před potenciálními riziky, přílišná regulace by mohla brzdít inovace a vývoj nových technologií. Proti nim však stojí mnohem přesvědčivější argumenty, proč by AI neměla zůstat bez regulace. Hrozba upřednostnění zájmů velkých obchodních korporací nad zájmy jednotlivců a veřejným blahem značí, že nějaké minimální standardy stanovené zákonodárci budou vždy potřeba. Naproti tomu, když bude regulace příliš, je vyšší šance, že se bude následně obcházet. To nicméně platí o nadměrné regulaci obecně. Důvodem, proč by to v případě AI mohlo být problematické, je opět nepředvídatelnost jejího vývoje. Nedodržování regulace může mít v budoucnu velmi negativní důsledky, které v době jejího přijímání nemohly být rozumně očekávány.

Je zároveň otázkou, zda nenastal čas zaměřit se na přísnější opatření včetně trestních postihů a sankcí podle mezinárodního práva vůči státům, které umožní zneužívání AI nebo kde dojde k jejímu nekontrolovanému rozvoji. V současné době existují a do budoucna budou existovat státy, které mohou využít AI k destabilizaci globální bezpečnosti, porušování lidských práv nebo jiným škodlivým účelům. AI má navíc unikátní schopnost operovat v kyberprostoru mimo tradiční dohled a kontrolu státních institucí, což zvyšuje riziko jejího zneužití. Dále je důležité, aby byly zavedeny mechanismy, které zajistí odpovědnost nejen jednotlivců a korporací, ale také států za případné nekontrolované chování AI.

Jednou z logických cest je nadnárodní legislativa, zejména kvůli přeshraniční povaze AI. AIA má potenciál a bude ovlivňovat do jisté míry i zbytek světa. Negativní vlivy absence regulace AI, se kterými by se potýkala EU, kdyby nevytvořila AIA, se budou týkat i všech ostatních států a uskupení států a budou s postupujícím vývojem technologií zesilovat.

Budoucí regulace AI by tedy měla vždy dbát na specifickou této technologie, nebýt příliš konkrétní a postavit se čelem rizikovým užíváním AI. Zároveň by se měla vztáhnout na všechny zúčastněné subjekty, nezůstat jen v regulaci veřejné sféry. Určitě by měla podpořit transparentnost, a to i v případě nerizikových systémů, jakou jsou chatboty, protože budou stále existovat skupiny lidí, kteří s rozeznáváním AI generovaného obsahu nebudou mít zkušenosti. Také technologie se budou vyvíjet exponenciálním způsobem, takže držet krok s jejich aktuálními schopnostmi bude čím dál těžší. Zároveň by měla být chráněna lidská práva, protože právě ta budou mít potenciál být porušována rozšiřujícím se užíváním AI v rámci fungování společnosti.

Již během přijímání AIA a Úmluvy byl patrný trend, kterým se bude regulace v evropském regionu ubírat. EU nejrizikovější systémy AI rovnou zakáže a Rada Evropy umožní svým členským státům vůbec Úmluvu na společností vyvíjející AI neuplatňovat. V prvním případě právo tvoří nějaké hranice, které jsou velmi restriktivní, v případě druhém je možné žádné hranice většině subjektů netvořit, a naopak jim ponechat volnou ruku. Jistě, obchodní korporace v některých členských státech Rady Evropy budou mít povinnosti vyplývající z AIA, na ty ostatní pak ale žádné povinnosti dopadnout nemusí. Právo tak v případě Úmluvy většině subjektů v cestě za dalším vývojem AI nestojí.

Oproti tomu EOAI není klasickým právním předpisem, přesto již několik měsíců ovlivňuje dění ve společnosti. Také tento dokument netvoří překážku rozvoje AI, představuje totiž pouze základní mantinely, ve kterých by se měl vývoj AI a její využívání ubírat. Není to však dokument s mezinárodním přesahem a tento nedostatek může následně komplikovat spolupráci a rozvoj v oblasti AI. Pro efektivní globální regulaci je potřeba práce na mezinárodní úrovni.

Právo není zatím překážkou rozvoje AI, a to zejména z důvodu konečných kompromisů a podob jednotlivých zmíněných regulací. Spíše se všechny tři analyzované dokumenty zaměřují na řešení klíčových výzev s ní spojených, jako je potřeba transparentnosti, ochrana lidských práv a ochrana osobních údajů. To naznačuje, že regulace může sloužit jako rámec pro zodpovědný a udržitelný rozvoj této technologie.

V kontextu rozvoje a regulace AI stojíme na prahu nové éry, kde technologie překračuje hranice toho, co jsme si dříve dokázali představit. Dynamický vývoj AI vyžaduje pečlivý, avšak pružný přístup k regulaci, který by reflektoval nejen současné, ale i budoucí potřeby a výzvy. Zatímco je zřejmé, že určitá míra regulace je nezbytná pro ochranu veřejného zájmu a lidských práv, je také jasné, že by regulace neměla bránit inovacím a rozvoji, které AI může společnosti přinést.

Právě vyváženost mezi regulací a svobodou výzkumu a vývoje se ukazuje jako klíčový faktor pro udržitelný pokrok v oblasti umělé inteligence. Tato vyváženost by měla být základem pro vytváření budoucích regulací, které zajistí, že AI bude sloužit společnosti způsobem, který je etický, bezpečný a transparentní. Koordinovaný přístup na mezinárodní úrovni pomůže formovat budoucnost AI ve prospěch všech, a to tak, aby technologie byla využívána zodpovědně a s respektem k základním lidským hodnotám a právům.

The Future of Artificial Intelligence: Between Regulation and Innovation

Marie Kohoutová (<https://orcid.org/0009-0003-9104-3478>)

Abstract: Artificial intelligence (AI) is now an indispensable part of everyday life, with applications in computer games, language translation, autonomous vehicles and image recognition. This article focuses on the specifics of AI regulation, analyzes successful and unsuccessful regulations in similar areas, and provides an overview of the most important legislative initiatives. Particular attention is paid to the current AI Act of the European Union, the Executive Order on AI of the US President and the AI Convention of the Council of Europe. The aim is to identify key areas requiring protection and discuss similarities with successful regulations in other areas.

Keywords: artificial intelligence (AI), regulation, human rights, technology